

Αρτεμισία.

ARTEMISIA.

CAP. CX.

ARTEMISIA magna ex parte in maritimis nascitur, absinthij modo fruticosa, maioribus, & pinguioribus folijs, ramisque. Huius quidem genera duo. Vnum lætius, habitiusque, folijs, uirgisque latioribus. Alterum tenuius, flore paruo, tenui, candido, graueolente. æstate floret. Sunt qui in mediterraneis unicaulis nomine appellant tenuem herbulam, simplici caule, & minuto, floribus scatente tenuibus, flauo colore. hæc iucundiolem, quàm præcedens efflat odorem. Vtraque excalfacit, extenuat. feruefactæ conueniēter in muliebres defessus adijciuntur, ad detrahendos menses, partus, secundasque: item ad præclusiones uulvæ & eiusdem inflammationes: calculos cōminuunt, remoratam urinam cient. menses pellunt publi illitæ. Succus vulvæ inditus ex myrrha eadem, quæ infesio trahit. Coma tribus drachmis eorundem educendorum gratia bibitur.

Αρτεμισία λεπτόφυλλος. ARTEMISIA TENVIFOLIA. CAP. CXI.

ARTEMISIA tenuifolia in sepibus, & cultis iuxta aquarum ductus nascitur. Eius flores, & folia contrita sampsi chi odorem reddunt. Si quis stomacho laborans, herbam cum amygdalino oleo bene contundat in malagmatis lentorem, & stomacho imponat, sanitati restituetur. Qui neruorum quoque dolore cruciatur, si succum eius cum oleo rosaceo miscens illinat, sanatur.

TRIA à Dioscoride recensentur Artemisise genera. Verùm Artemisiz cōsideratio.

priora nullis inter se notis certant, nisi quòd in inuersum altera maior est, altera uerò minor. quæ priuatim florem gerit candidum, paruum, tenuem, ac grauiter olentem. Quæ autem tertio generi adscribitur, herbula est simplici, tenuiq; caule, floribus plurimis referto, flauo colore. Id quod etiam confirmat Plinius lib. xxv. cap. vii. sic inquit. Artemisia absinthij modo fruticosa est, maioribus folijs, pinguiusq;. Ipsius duo genera: altera latioribus folijs: altera tenera, tenuioribus, & non nisi in maritimis nascens. Sunt qui in mediterraneis eodem nomine appellant herbam simplici caule, minimis folijs: flores copiosi erumpentes, cum uua maturescit, odore non iniucundo, quam quidam botryn, alij ambrosiam uocant. Talis in Cappadocia nascitur. hæc Plinius. Qui tametsi in prioribus Artemisise generibus, nihil à Dioscoride dissentiat; disidet tamen, & errat in tertio, quòd in eius locum ambrosiam sequenti capite ab ipso Dioscoride descriptam subiecerit, credideritq; deceptus hic ambrosiam, & tertium Artemisise genus, unam & eandem esse plantam. Ceterum prima duo Artemisise genera Hetruscis frequentissima sunt, neque in alio inter se distant, quam quòd in maiori omnes partes maiores spectentur, in minori uerò minores: aliàs facie, & forma similia constant, quin etiam idem sapor, & odor, eademq; facultas utrique inest. Quare equidem nescio, qua ratione ductus Brasauolus Ferrariensis in suo simplicium examine pro certo crediderit, eam herbam minorem esse Artemisiam, quæ in Hetruria officinis Matricaria, & uulgò mulieribus Amarella uocatur. Sed eò magis uirum hunc alioqui celebrem admirari subit, quòd scriptis tradiderit duas alias esse Ferrariæ Artemisise species nullis prorsus notis distinctas, præterquam quòd alteri unus tantum sit ramus, alteri uerò plures. Eius uerba subijcere lubet. Non dubito, inquit, ut nonnulli fecere, eam quæ apud nos corrupto uocabulo Arcemise dicitur, ac si Artemisia dictum sit, ueram Artemisiam esse, quæ folia absinthio similia habet, ut Dioscorides inquit, & eius duo genera facit Monoclonon, & Polyclonon, id est, unum ramum, & plures ramos habentem. Ambas species Ferrariense uulgus nouit, si aptè distinguere sciret, quoniam & ipsis indiscriminatim uititur. Quam nos Matricariam, & Marellam uocamus, Artemisise species est, illa scilicet, quæ malè olet. Nec obstat, quòd Ferrariæ duæ species Artemisise sint per unum, & plures ramos distinctæ, quoniam & hæc in specie est, quæ plures habet ramos. hæc Brasauolus. In quibus sanè uerbis eius plura, meo iudicio, deprehenduntur errata. Quorum primum illud est, quòd non scripserit Dioscorides, alteram primi generis Artemisiam multiplici constare caule: alteram uerò simplici tantum consurgere, ut Brasauolus suo modo interpretari uidetur. Sed author is duntaxat tradidit (ut etiam Plinius refert) quòd aliqui reperiuntur, qui in mediterraneis unicaulis nomine appellant tenuem herbulam, simplici caule, & minuto, floribus scatente tenuibus, flauo colore. Verùm hæc tertio Artemisise generi assignantur, non autem secundo, uel primo, ut Brasauolus existimat. Altero deinde errore notatur, quòd asserat Matricariam, siue Marellam, quam legitimum Dioscoridis parthenium censemus, esse graueolentem Artemisiam. Quandoquidem minor illa,

Plinij lapsus.

Plura Brasauoli errata.

P quæ

quæ Dioscoridi secundo loco redditur, grauius olens, non quidem florem profert in medio luteum, & per ambitum albis foliis cinctum Matricariæ, uel Amarellæ modo: sed candidum, paruum, ac tenuem. Tertius his accedit error, quod non assentire uideatur, duo illa Artemisiæ genera, quæ Ferrariæ persimiles habentur, ea esse, quæ à Dioscoride primo loco representata sunt, magnitudine tantum, ac paruitate differentia. Sed cum porro seipsum hac in re deceptum deprehendisset Brasauolus (ut legitur in suo ultimo uolumine Venetijs impresso) dum longa oratione contendit Amarellam, seu Matricariam inter Artemisiæ genera reponendam esse, Cotulam uero scetidam Ferrariensibus Brusciaculo uulgo uocatam esse legitimum parthenium, adeo seipsum (pace eius dixerim) & sua scripta confundit, ut nullo pacto (dicam libere quod sentio, alijs tamen iudicandum relinquo) quid is tandem decernat, percipi possit. Nam cum asserit Amarellæ, siue Matricariæ succum unciarum quatuor pondere haustum utranque bilem, ac pituitam deiscere, aperte quidem fatetur hanc esse Parthenium, cui priuatim ea uis inest. Attamen paulò post eorum forte oblitus, argumentis quibusdam satis, mea quidem sententia, leuibus contrà asseuerat, nil aliud esse Parthenium, quam suum Brusciaculum. Ruellius præterea quauis in primis Artemisiæ generibus planè Dioscoridi subscribat; in tertio tamen hallucinatus deprehenditur, quod tertij generis Artemisiam eam esse putet, quam alij Athanasiam, alij Tanacetum appellant. Siquidem Tanacetum nostrum stolonibus compluribus ab una tantum radice profilit, crassis, altis, ac firmis: folijs longis, amplis, crebris diuisuris dissectis: floribus luteis, in caulium cacumine gregatim emicantibus. Porro Artemisia, quæ tertio adscribitur generi, tenuis herbula est, uno duntaxat caule, ipsaq; minuto consurgens. Hanc equidem (ut ingenuè fatear) hæcenus in Italia non inueni, neq; ab aliquo inuentam uidi. Quin potius eam inuentu difficillimam duxerim. quippe cum tam Dioscorides, quam Plinius satis obscure, perplexèq; de ea scripserint, & caulis, foliorum, florum, seminis, & radicis notas silentio inuoluerint, non modò difficillimum uidetur; sed uix etiam fieri posse putauerim, ut quis nunquam hanc Artemisiam legitime demonstraret. Neq; tamen in hoc audendus est Plinius, qui (ut suprà diximus) hanc esse Ambrosiam falso memoria prodidit. Nam præterquam quod rationi consentaneum non est, quod Dioscorides duobus tam propinquis capitibus unius & eiusdem plantæ historiam tractauerit, euidentissimum est, Ambrosiam sequenti capite descriptam huius tertie Artemisiæ descriptioni haudquaquã respondere. Ad hæc non in minori, quam Brasauolus, & Ruellius, uersantur errore Monachi illi reuerendi, qui Mesuem commentati sunt. quippe qui & hunc, & illum secuti duplici hallucinatione scriptis tradiderint, Matricariam uulgo uocatam omnino esse minorem Artemisiam, Tanacetum uero eam, quæ uniculis dicitur. In horum denique opinionibus, uel potius erroribus ipse quoq; Fuchsius implicatur, uir alioqui ingenio, & eruditione præclarus, adeo ut etiam nemini dubitandum esse censeat in suis de stirpium historia commentarijs, quin Matricaria sit alterum Artemisiæ genus, Tanacetum uero tertium. qua in re is forsasse fuit, qui maluerit cum alijs errare, quam solus rectè sentire. Ceterum facile credere nonnulli diligentissimi simplicium medicamentorum inquisitores, ac etiam Dioscoridis studiosi, qui sanè nulli unquam labori pepercerunt, ut hanc medicinæ partem superiori ætati obscuram nostræ illustrem redderent, tertium Artemisiæ genus in Dioscoride ascititium esse. Quod in huius capituli initio non tria, sed duo tantum esse Artemisiæ genera scribat Dioscorides. Quod præterea reperiantur huius auctoris codices antiquissimi, in quibus illa de tertio Artemisiæ genere non leguntur, quemadmodum etiam in nostro ex impressis libro, in quem castigaciones ex uetustorum exemplarium manu scriptorum Dioscoridis, & Oribasij collatione excerptas collegimus, quas acceptas refero Gabrieli Falloppio Mutinensi medico clarissimo, nunc Patauij summa cum omnium laude, & admiratione, corporis humani, & rei medicæ materiam profitenti. Cui certè ob eius singularem in me amorem ac liberalitatè, atq; etiam in omnes humanitatem, me plus debere scio, quam aut re, aut uerbis respondere possim. Cum itaq; (ut eo redeam, unde obiter digressus sum) in Dioscoride suspecta sit tertie Artemisiæ, nil mirum uideri debet, si in eius historia cæcutiuit Plinius. Neq; item mirandum est, si eius non meminerunt Galenus, & Paulus: qui tamen alioqui in simplicium censu Dioscoridis scripta bona fide referre solent. Non desunt insuper doctissimi uiri, & in plantarum historia diutius uersati, qui Artemisiæ tenuifoliæ caput Dioscoridi accreuisse, atq; adulterinum esse censeant, hoc ducti argumento, quod cum superiore capite de omni Artemisiæ genere differuisset Dioscorides, absurdum quippe esset, quod seorsum Artemisiæ genus aliud subiungeret. Addunt etiam, quod huius Artemisiæ inter simplicia nusquam meminerint Paulus, Oribasius, & Serapio: qui tamen (ut paulò antè dixi) illa ex Dioscoride transcribunt. Horum sententiam etsi planè probandam existimem; cum tamen uulgati Græci codices hoc loco Artemisiæ tenuifoliæ caput habeant, illudq; à quibusdam reddatur nobis quoq; adijciendum, cuiusq; aliquam saltem mentionem faciendam duxi: præsertim quod non desint, qui id Artemisiæ genus inueniri tradant. Siquidem Ruellius est auctor, ipsum in Gallia nasci circa riuulos, aggeresq; item in frumentaceis agris, atq; inibi uulgo diu Ioannis herbam nominari. Verum cum difficillimum esse putem, ut hæc planta ab aliquo cognoscatur, & legitime demonstretur, quod nullis prorsus notis depingatur, nescio equidem quomodo Ruellio uiro alioqui fide digno in hoc quis rectè adstipulari debeat, aut merito possit. Duon tantum generum Artemisiam fecit, eorumq; uires reddidit Galenus lib. v. i. simplicium medicamentorum, his uerbis. Duplex quidem est herba Artemisia. Vtraq; exalfacit, & modicè desiccatur: & sunt, quod ad calfactionem attinet, excessus secundi: quod uero ad resiccationem, aut primi intensi, aut secundi incipientis. Sunt autem & modicè tenuium partium. Itaq; ad renum calculos mediocriter commode sunt, & ad fomentationes uteri. Herba, quæ ἀρτεμισία Græcis, Artemisia item Latinis, pariter & Italis dicitur: Germanis, Beyfuos, & Sant Iohans gurtel: Hispanis, Artemisa: Gallis, Armoise.

Ruelij hallucinatio.

Monachorū & Fuchsi error.

Artemisiæ uires ex Gal.

Nomina.

Ἀρτεμισία

Ἀμβροσία.

AMBROSIA.

CAP. CXII.

BOTRYOS.

AMBROSIA pusillus frutex est, ramosus, trium palmorum altitudine: folijs rutæ, circa imum caulem exiguis: cauliculi feminibus, perinde quasi racemulis grauidi, qui nunquam florem pariunt, odore uinoso, suaui: radice tenui, sesquipedali. Coronantur ea Cappadoces. Vis eius reprimere, ac repellere, & illitu adstringere humores, qui in aliquam partem incumbunt.

ET SI in nostris illis commentarijs, quos primùm superioribus annis Italica lingua conscriptos edideram, ingenue cōfessus essem, me nunquam uidisse Ambrosiam in Italia; postea tamen ea uarijs in locis se mihi obtulit inspiciēda, præsertimq; secus moenia arcis Vipaci (locus enim is distat à Goritia circiter uiginti millia passuum) inter durissimos lapides orta. Cui cum inibi ex tempore obuiā factus essem, eamq; conspexissem, botrys modo, racemoso semine refertam, statim inclinauit animus, ut certò ducerem hanc esse Ambrosiā. Ea quanuis à Dioscoride, & Galeno non alijs representetur uiribus, quàm ut reprimere, repellere, et illitu adstringere ualeat humores, qui in aliquam partē decumbunt; dicere tamen non poetæ solium, sed plantarum quoq; scriptores non contemnendi, nulla alia de causa præstantissimam hanc plantam à ueteribus Ambrosiam fuisse uocatam, quàm quòd suo in cibus usu longæuos faciat homines, quemadmodum Ambrosiam illam, quæ Deorum fertur cibus, Deos immortales, perpetuosq; conseruare fabulantur. Ambrosiæ meminit Plinius libro XXVII. cap. IIII. ubi eam ijs uerbis depinxit. Ambrosia uagi nominis est, & circa alias herbas fluctuans, fruticem unum habens densum, ramosam, tenuem, trium serè palmorum, tertia parte radice breuiore, folijs rutæ circa imum caulem. In ramulis semen est uuis dependentibus, odore uinoso, qua de causa botrys à quibusdam uocatur, ab alijs artemisia. Coronantur illa Cappadoces. Usus eius ad ea, quæ discuti opus sit. hæc Plinius. Ambrosiæ quoq; facultates, sed quàm breuissimè, tradidit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Ambrosia cataplasmate imposta uim habet adstringentem, ac repellentem. Ea ut Græcè Ἀμβροσία, ita etiam Latine, & Italice Ambrosia nominatur.

Ambrosiæ cōsideratio.

Ambrosiæ uires ex Gal.

Nomina.

Βότρυς. BOTRYS. CAP. CXIII.

BOTRYS fruticosa herba est, lutea tota, & in multas alas sparsa: semen circa totos ramulos prouenit: folia cichorio similia. tota suaui odorem spirat, qua uestimentis interponitur. Inuenitur in torrētium ripis, & conuallibus. Pota orthopnœas mulcet. Hanc Cappadoces ambrosiam uocant, alij artemisiam.

LEGITIMA, & uera Botrys sabulosis, & aridis gaudet, quin & glareosis fluuiorum alueis. Ideoq; Tridenti frequentissima nascitur secus Fersinam, & Lauisium rapidissimos torrentes, & in alijs quàm plurimis locis. Goritiæ mulieres Botryn in hortis serunt, quòd eam uteri affectibus opitulari existiment. Fruticat hæc folijs cichorij, laciniatis, sinuosisq; quercuum foliorum similitudine: ramis numerosis, tenuibus, semine copiosissimo, racemosoq; refertis. Planta tota succo quodam resinoso madet, adeò ut comprehensa resinæ modo manibus hereat. Odorem quidem acrem spirat, & qui nares quodammodo feriat, sed tamen is suauiatatem retinet. Plinius uidetur ex Dioscoride Botryn reddidisse lib. XXVII. cap. VIII. ubi eam in hunc modum descripsit. Botrys fruticosa herba est, luteis ramulis: semen

Botryos cōsideratio.

Botryos uires ex Paulo.

Nomina.

circa totan nascitur: folia cicorio similia. Inuenitur in torrentium ripis. Medetur orthopnoicis. haecenus Plinius. Ceterum huius herbe, quod equidem legerim, non meminit Galenus in simplicium medicamentorum censu. Eius tamen facultates ex Dioscoride retulit Paulus lib. VII. ubi sic inquit. Botrys, quam aliqui ambrosiam, alij artemisiam uocant, planta est admodum odorata. Haec cum uno pota non nisi recta ceruice spirantibus, quos orthopnoicos appellant, auxiliatur. Ea Graecis βότρυς, Latinis item Botrys dicitur: Italis, Botri: Germanis, Traben kraut, & Krotten kraut: Gallis, Pijmen.

GERANIVM PRIMVM.

Γεράμιον. GERANIVM.

GERANIVM ALTERVM.

CAP. CXIII.

GERANION folijs anemones, diuisuris longioribus: radice subrotunda, cum estur dulci. Quae drachmae pondere in uino pota uuluae inflationes discutit. Geranium alterum caulibus minutis, & pilosis, sesquipedalibus: folijs maluae. in summis alis sursum spectantia gruum capitula insunt, cum suis rostris, aut canini dentes. Nullius in medicina usus.

Geranii confideratio.

Duo tantum Geranii genera à Dioscoride traduntur. Verum Latini, Plinio auctore, tertium genus addere uidentur, quod alterum quidem corion à Graecorum descriptione differat. Id quod ipse Plinius aperte testatur libro XXVI. cap. XI. ubi de Geranijs differit ijs uerbis. Geranion aliqui myrrhina, alij myrrhida appellant. Similis est cicuta, folijs minutioribus, & caule breuiori, rotundo, saporis, & odoris inuicendi. Nostri sic eam tradunt. Graeci folijs candidioribus, paulo quam maluae minoribus: caulibus tenuioribus, pilosis, ramosam ex interuallis, binion palmorum, & in ijs folijs, inter quae in cacuminibus capitula sunt gruum. Alterum genus folijs anemones, diuisuris longioribus: radice mali modo rotunda, dulci. haec Plinius. Ex quibus facile colligi potest, tria esse Geranii genera, Romanis unum, Graecis uero duo. Quae omnia hodie passim ferè uisuntur in campestribus, secus uias, & iuxta sepes. Porro non desunt, qui putent eam herbam, quam scribit Plinius Geranium à Latinis uocari, à Dioscoridis myrrhida non differre. Ipse tamen non dubitandum existimo, quin haec illa sit herba, quam quidam Rostrum tuum gruis, tum ciconiae appellant, quidam uero Acum muscatam, eo quod (ut Plinius inquit) odorem inuicendi spiret. Namq; asurgit haec folijs cicuta, minoribus tamen diuisuris: caule breui, ac rotundo: semine gruum capitulis contecto, à quibus Geranii nomen omnibus inditum est. Ceterum Geranium, quod Dioscoridi secundo loco proditur, caulibus minutis, pilosis, sesquipedalibus, folijs maluae, in summis alis gruum capitula gerens sursum spectantia cum suis rostris, nunquam dubitauerim eam esse herbam, quae Pes columbinus uulgo nominatur, quod nullis prorsus reclamantibus notis haec illi respondeat. Alterum uero, primo scilicet loco descriptum, & in Anania uallis agro, & ubique ferè locorum passim prouenit,

GERANIVM TERTIVM.

provenit, folijs anemones modo laciniatis; floribus in purpura al-
 bicantibus, e quibus gruum capitula prodeunt: radice alba, frē
 rotunda, ac dulci. Quapropter Ruellium hallucinatum credi-
 derim, quod Acum muscatam dictam, quam ipse herbarijs etiam
 Acum pastoris appellari ait, primi generis Geranium Dioscoridi
 esse opinetur. Quandoquidem Acus muscata radice non nititur ro-
 tunda, ac dulci, nec folijs uisitur anemones æmulis: sed eam pla-
 nē representat, quam Plinij testimonio, Latini Geranium uocāt.
 Præterea aduersus Hermolaum eos reprehendit Ruellius, qui pu-
 tant secundum Dioscoridis Geranium eam esse herbam, quam qui-
 dam à rubro foliorum colore Rubertam appellant. Sed ipse mihi
 magis reprehendendus uidetur, quod crediderit Rubertam esse le-
 gitimam Myrrhim. De Ruberta autem, ut dicam quod sentio, eā
 quidem illius Geranij genus esse arbitror, quod Plinius ad Latinos
 retulit, cum ipsa tota illi sit similis, odorem iucundum reddat, flo-
 res proferat subpurpureos, & gruuis capitulis scateat, reliquo-
 rum Geraniorum more. Verum hanc non ita Myrrhidem referre
 comperio, ut Ruellius existimat. Siquidem Myrrhim folijs admo-
 dum rubentibus, & gruino capite nasci, nec Dioscorides, nec alij,
 quod legerim, memoriæ prodiderunt. Myrrhis enim folijs est ci-
 cutæ: radice rotunda, molli, cibus non insuauis. at his omnibus Ru-
 berta caret, ut libro quarto clarius patebit. Porro tamen Her-
 molaus ab errore, quantum reor, uindicari non potest, quod scripse-
 rit, Geranium id esse Latinis, quod Dioscoridi myrrhis, Plinij for-
 tasse lectione deceptus, qui loco supra citato Latinis uocatum Ge-
 ranium à quibusdam Myrrhim appellari scriptum reliquit: quan-
 quam legitimæ Myrrhidis historiam tradidit libro XXI. cap.
 XVI. Nec sanè mirum est, Plinium scripsisse Geranium aliquibus
 uocari Myrrhim, cum etiam è Græcis fuerint, qui Geranium, quod
 secundo generi adscribitur, Myrrhim appellauerint, ut uidere est in
 ijs Dioscoridis exemplaribus, in quibus cuiusq; capituli initio in-

Ruellij erratum.

Hermolai lapsus.

Brafsuoli error.

Momordica.

Nomina.

numera plantarum nomina leguntur. Fallitur quoque hæc in historia Brafsuolus, asserens nullo modo ijs esse adsti-
 pulandum, qui Pedem columbinum uocatum Geranium esse contendunt, quod Geranium folijs exeat maioribus ane-
 mones incisuris. Sed is, meo quidem iudicio, ignorasse uidetur, quod secundum Geranij genus, non autem primo
 generi à Dioscoride assignatum, est illud, quod Pes columbinus censetur. Vel fortasse dum hæc scriberet, alterum Ge-
 ranij genus non animaduertit in Dioscoride, quod tunc lectionis impatiens, totum illius caput non perlegerit. Aliam
 ab his Geranij plantam uidimus in pluribus hortis, ac uiridarijs satam, folijs rotundis, secundi Geranij modo per ambi-
 tum laciniatis, maluam magnitudine æquantibus, fructu gruuis capitulis simili. Hanc herbariorum nonnulli Momor-
 dicam nuncupant, quemadmodum & Balsaminam alij eodem nomine uocant: eamq; cæteris præferunt in potionibus
 ad interna uulnera glutinanda. Hæc mea quidem sententia, magis respondet alteri Dioscoridis Geranio, ut quæ folijs
 ad maluam propius ecedat. Quare & hanc magis eandem esse cum illo putauerim. Veruntamen hæc eam inficias,
 quin Pes columbinus dictus idem sit Geranium: sed eum quis rectius forte Geranium minus dixerit. Primi Geranij ra-
 dix (ut Plinius est auctor) resicientibus se ab imbecillitate utilissima est. Bibitur contra phthisim drachma in uini cya-
 this tribus bis die: item contra inflationes, quæ & eruda idem præstat. Succus radicis auribus medetur. Opisthoto-
 nicis semen drachmis quatuor cum pipere, & myrrha potum. Secundum uero Geraniū etsi nullius esse in medicina usus
 scriptis tradiderit Dioscorides; nõ desunt tamen hodie herbarij, qui in internis uulneribus glutinandis, et fistulis sanan-
 dis ipsam in potionibus sumptum, mirifice commendent. Sed equidem ue reor, ne & hi decipiantur, Serapionis inter-
 pretem secuti, qui Anomum Pedem columbinum appellauit. quippe quoniam propria sit Anomi facultas internis cor-
 porum uulneribus mederi. Geranij non reperio meminisse Galenum in simplicium medicamentorum libris. Eius qui-
 dem meminit Paulus, sed ea tantum de Geranij posteritatis memoriæ mandauit, quæ ex ipso Dioscoride sumpsit.
 Quod Græci γεράνιον, Latini similiter Geranium uocant: Itali, Geranio: Germani, Storcken scnabel: Hispani,
 Pico de cingunha: Galli, Rostro de cicongie.

Γναφάλιον. GNAPHALIVM.

CAP. CXV.

GNAPHALII folijs albis, mollibusque aliqui pro tomento utuntur. Bibuntur efficaciter folia
 in uino austero ad dysenteriam.

GNAPHALII historiam adeo paucis perstrinxit Dioscorides, ut nobis non modo difficile, sed etiam impossi-
 bile uideatur, ut quisquam conijcere, ac decernere possit, quænam planta sit, quæ uerum Gnaphalium representet:
 præsertim cum antiquorum hætenus repererim neminem, qui Gnaphalij faciem longiori historia expresserit. Ete-
 nim Plinius eadem, qua Dioscorides, breuitate usus, Gnaphalij notas reddidit lib. XXVII. cap. X. Fuchsius tamen in
 suis clarissimis de stirpium historia commentarijs herbam quandam pro Gnaphalio ostendit, quam ideo fortasse Gna-

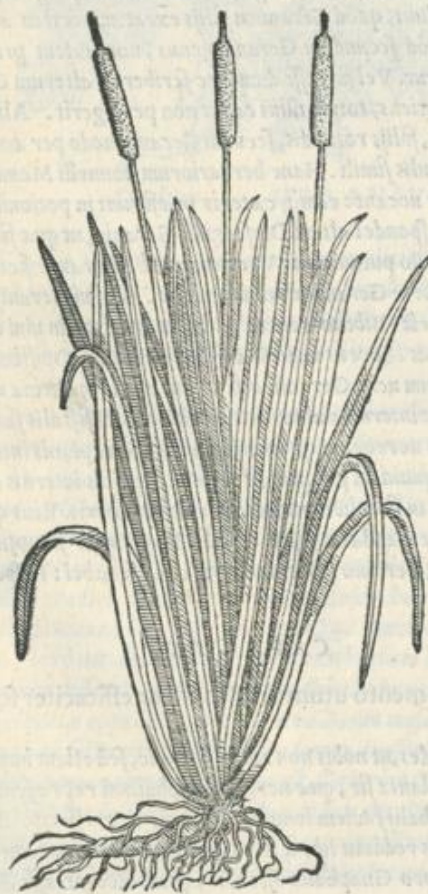
GOSSIPIVM.

Impia herba
Plinij.Xyli historia,
& uires.

TYPHA.

Gnaphalij ui-
res ex Gal.

Nomina.

Typhæ con-
sideratio.

phalium existimauit, quod incana, tomentosâq; conspiciatur. Sed mihi plane eam Fuchsius pro Gnaphalio depinxisse uidetur, quam Plinius lib. XXIII. cap. XIX. Herbam impiam uocari tradit: quæ merito IMPIA Plinij dici posset, quod eius è ueteribus nemo, quantum equidem legerim, præter ipsum meminere. De qua is differens loco modo citato, eâ ijs notis, et uiribus descripsit. Herba impia uocatur incana, roris marini aspectu, thyrsi modo uersita, atq; capitata. Inde alij ramuli assurgunt, sua capitella gerentes. Ob id impiam appellauere, quonia liberi super parente excellant. Alij potius ita appellatam, quod nullum animal eam attingat, existimauere. Hæc inter duos lapides trita seruet, præcipuo aduersus anginas succo, lacte & uino admisto. Mirumq; traditur, nunquam ab eo morbo tentari, qui gustauerint. Itaq; & subus dari, quæq; id medicamentum noluerint haurire, eo morbo interire. Sunt qui & in auium nidis inferi aliquid ex ea putent, atque ita non strangulari pullos auidius deuorantes. hætenus de Impia Plinius. Cæterum quoniam Gnaphalium ob eius tomentosum, illud candidissimum uellus, quod uulgo nos appellamus Bambagia, & alij Cotone, Latini uero XYLON, & Gossipium, mihi in mentem redegit, à ueteribus Græcis nusquam, quod sciam, descriptum; ideo hic de eius historia, ac uiribus latius differendum duxi, quam fecerim in lini mentione, ubi eius quoque memini. De hoc itaq; Plinius lib. XIX. cap. I. sic loquitur. Superior, inquit, pars Aegypti in Arabiam uergens gignit fruticem, quem aliqui Gossipion uocant, plures Xylon, & ideo lima inde facta xylina. Paruulus est, similemq; barbatae nuci deserti fructum: cuius ex interiore bombice lanugo netur. Nec ulla sunt ei in candore, mollitiæ præstenda. Vestes inde sacerdotibus Aegypti gratissimæ: hæc Plinius. Hac etate Xylon seritur etiam in Cypro, Creta, & Sicilia insulis, ubi copiosissimum prouenit: quin & in Apulia, alijsq; regionibus nascitur. Huius lanugo manifestè excoalfacit, ac siccatur. quæ si comburatur, mirum in modum manentem è uulneribus sanguinem sistit. Seminis medulla tussi, & difficulter spirantibus auxiliatur: genitale semen procreat, proinde uenerem stimulat. Oleum ex ea exprimitur, quo tum lentiginos in facie, tum etiam cæteræ cutis maculæ optime delentur.

Sed ut iam Gnaphalio suas ex Galeno reddamus uires, eas ipse lib. VI. simplicium medicamentorum, his uerbis retulit. Gnaphalium ideo sic nominatum est, quod folijs eius mollibus ἀντι γναφάλων, hoc est, pro tomentis utantur. Sunt autem candida, & mediocriter adstringunt: ac proinde quidam id exhibent, ex austerorum uinorum quopiam, dysentericis. Herba Græcis γναφάλιον, Latinis etiam Gnaphalium appellatur.

ΤΥΦΗ. TYPHA. CAP. CXVI.

TYPHA folium edit cyperidi simile: caulem album, læuem, æquabilem: flore in cacumine ambientem, densum, qui in pappos soluitur, quod paniculam aliqui nominant. Huius herbæ flos suillo adipe eloto exceptus, ambustis medetur. Gignitur in palustribus, & aquis stagnantibus.

TYPHA planta est in Italia uulgaris, notiorq; omnibus, quam ut eius effigies explicari debeat. Ea in paludibus, stagnis, & lacubus frequentissima prouenit, ita ut rare admodum sint stagnantes aquæ, quæ Typha non scateant. Claua, quam in leuissimo caule gerit, à nostris Hetruscis Mazza sorda uulgo dicitur, quod eius lanugo, si in aures decidat, surditatem afferat.

Expetuntur clauarum pappi infimæ gentis hominibus plumarum uice ad grabatos faciendos. Foliorum uero usus ad conuestienda uitrea uasa, & ad muliebres cathedras texendas: quin & ad tegetes parandas. Typhæ pappis, additis betonicæ folijs,

et gladioli, ac hippoglossi radicibus, omnibus in puluerem tenuissimum redactis, et assatis ouorum luteis exceptis, utuntur quidam feliciter ad enterocelas. Id autem medicamentum exhibent quotidie ieiunis drachmæ pondere triginta dierum spatio: eoq; non modo pueros, adolescentesq; sanari pollicentur; sed etiam iuuenes iam ætate consistentes: si tamen interim præstanti ligatura, ac emplastris glutinantibus ima pubis pars probe munitatur. Typhae meminit Galenum in simplicium medicamentorum censu, non inuenio. Eius tamen meminit Theophrastus libro primo cap. XIII. de plantarum historia, ubi inter enodes palustrium locorum plantas Typham quoque recensuit. Ei nomen Græcum est Τύφη: Latinum item Typha: Italicum, Mazza sorda: Germanicum, Moskolben, et Narensolben: Hispanicum, Bohordo, et lunco amacorocado: Gallicum, Mache, et Masse.

Nomina.

Κίρκεια. CIRCEA. CAP. CXVII.

CIRCEA, quam & dirceam aliqui uocant, folijs est hortensis solani, agnatis crebris: flore nigro, pusillo, copioso: semine milij, nascente in quibusdam ueluti corniculis: dodrantali radice, triplici ferme, aut quadruplici, candida, odorata, excalfaciens. nascitur in apricis, saxis, & uento perflatis. Radicis tusæ pondo quatuor, in sextarijs tribus uini dulcis per diem, & noctem macerantur, potuque triduo vuluas expurgant. Semen in forbitionibus datum lacte mammas nutricum explet.

HABD equidem ausim affirmare, an Circea hodie inueniri possit in Italia: quanuis ea antiquis fortasse notissima fuerit. Siquidem nulla hactenus se mihi obtulit planta, neq; alijs, quod sciam, quæ Circeam representaret. Cæterum credere nonnulli hanc sibi Circeæ nomen comparasse, quod Circe uenefica in suis ea uteretur ueneficijs, uel quod fortassis eius fuerit inuentrix, à sole patre plantarum omnium genitore edocta. Quod etsi nonnullis uerisimile putetur; cum tamen à nemine Circeam his pollere uiribus proditum sit, aliunde potius id nominis sibi uendicasse existimandum. Meminit Circeæ Plinius lib. XXVII. cap. VIII. ubi eam his notis, ac uiribus depinxit. Circeæ strichno (hoc est, solano) satiuo similis est: flore nigro, pusillo: paruo semine, ut milij, nascente in quibusdam corniculis: radice semipedali, triplici ferme, aut quadruplici, alba, odorata, gustus calidi. nascitur in apricis saxis. Diluitur in uino, bibiturq; ad dolorem uulue, & uitia. Macerari oportet in sextarijs tribus quadrantem radice tusæ per noctem, & diem. Trahit eadem potio secundas. Semine lac minuit in uino, aut mulsæ aqua pota. Hæc Plinius, qui illa omnia ferè ab ipso Dioscoride mutuatus est. Est ab eo in hoc magno, ut puto, errore dissentiat, quod Circeæ semen in uino, aut mulsæ aqua potum lac minuere tradat, cum potius, teste Dioscoride, ipsum eliciat. Quæ in re Plinius nõ modò Dioscoridi refragatur, sed ipsi quoq; Galeno. qui de Circeæ uiribus differens lib. VII. simpl. medic. sic inquit. Circeæ herbæ radicem scribit Dioscorides ex uino dulci potam secundas expurgare. Est enim boni odoris, & excalfactoria. Semen autem eius in forbitione exhibitum, ad lactis generationem conducit. Quæ Græcè κίρκεια, Latine similiter Circeæ, & Italice Circea uocatur.

Circeæ consideratio.

Plinij lapsus.

Circeæ uires ex Galeno.

Nomina.

FILIPENDULA.

Οἰωνάνθη. OENANTHE. CAP. CXVIII. OENANTHE folia habet pastinacæ: florem candidum: caulem crassum, palmi altitudine: semen atriplicis: radicem magnam, in multa rotunda capitula extuberantem. nascitur in petris. Huius semen, caulis, & folia cum mulso uino pota, secundas eijciunt. Radix è uino urinæ stillicidio conuenit.

OENANTHEN, cuius hic Dioscorides meminit, Theophrastus libro VI. cap. VII. de plantarum historia, & Plinius lib. XXI. cap. XXIII. non equidem hactenus reperi, ac uidi in Italia, etsi in ea indaganda non parum laboris insumpserim. Fuchsius, & recentiorum herbariorum pleriq; Oenanthem eam esse herbam existimant, quæ hodie passim FILIPENDULA uocatur. Quorũ certè sententiæ, quanuis uirorũ magnæ apud me auctoritatis, nunquam potui subscribere. quod Filipendula hæc magna nusquam, quod inuenerim, radice nitatur, quæ rotundis extuberet capitibus: quod semen non ferat atriplicis: quod denique non in petris, sed in pratis, & leto ubique solo proueniat. Quibus sanè rationibus non potui non adduci, ut apud Dioscoridem aliam omnino à Filipendula Oenanthem semper esse crediderim. Oenanthes uires, quas descripsit Galenus in simplicium censu, non licuit mihi reperire. Ceterum Filipendulam non uulgaribus pollere uiribus, testantur recentiores. Ea enim urinæ remoratur, eiusq; stillicidio auxiliatur: item renum tum calculis, tum doloribus. Eadè stomachi inflationes discutit. Medetur suspiriosis, & anhelantibus, omnibusq; in uniuersum morbis, quos causa frigida excitauerit. Prodest comitialibus insper sibi radicem puluere. Planta, quæ Græcis οἰωνάνθη, Latinis etiam Oenanthæ appellatur: Italis, Enanthe.

Oenanthæ consideratio.

Filipendulæ uires.

Nomina.

CONYZA

CONYZA MAIOR.

CONYZA MINOR.

CONYZA MEDIA.

Conyzae con-
sideratio.

Κόνυζα. CONYZA. CAP. CXIX.

CONYZAE duo genera. quæ parua uocatur, odore præstantior est: maior uerò frutice altior, & folijs latioribus, graui odore. Vtriusque folia oliuæ similia, hirsuta, pingua. in maiore caulis binum cubitorum altitudine at tollitur, in minore pedem æquat. flos fragilis, lutei coloris, qui in pappu abijt. radices superuacuae. Suffitu, substratuque frutex totus serpentes fugat, culices abigit, & pulices necat. Folia conuenienter illinuntur serpentium plagis, & tuberculis, ac vulneribus. Flores, & folia cum uino ad menses, partusque eijciendos bibuntur: item contra urinæ stillicidia, arquatam morbum, & tormina: comitiales pota ex aceto adiuuant. Decoctum in defefsionibus medetur uuluae malis. Impositus succus abortum facit. Herba ex oleo efficaciter horribus oblinitur. Capitis dolores tenuis illita sanat. Est & tertium conyzae genus, caule crassiore, ac molliore: folijs mediae inter maiorem, & minorem amplitudinis: minimè pinguis, multò tamen grauioris odoris, & iniucundioris, sed inefficacior. Prouenit locis humentibus.

CONYZAE omne genus non in Hetruria solum, sed alibi quoque passim ferè prouenit, nullis prorsus reclamantibus notis, quæ earum singulis à Dioscoride tribuuntur. Conyza maior uulgò Pulicaria dicitur, quia substrata (ut Dioscorides inquit) pulices necat. Qua fortasse ratione adductus Theodorus in Theophrasto Conyzae Pulicariam interpretatur. Meminit autè Conyzae Theophrastus lib. VI. cap. II. de platarum historia, ubi de eius generibus differit his uerbis. Conyza mascula, & femina constat. Distant quæ admodum cætera, quæ sic discerni desiderant. Femina enim tenuiori

nuiori uestitur folio, & compressior est, atq; in totum minor. Mas amplior, crassiorq; caule, atque ramosior, & solum amplius, pinguiusq; habens: necnon & flore splendidior est. Ambo fructifera sunt, in totum serotina germinare, floreq; constant: quippe cum circa arcturum, & post arcturum incipiant. Mari grauior odor: facmine acrior, ideoq; contra bestiarum morsus commodior est. hec Theophrastus de duplici tantum Conyze genere. Ceterum tertia eius species, cuius à Dioscoride fit mentio, inter marem, & facminā media est. Nasitur hec in Ananie nallis agro, & in Goritienfi comitatu copiosissima, humentibus praesertim locis, & secus uias, ubi ex agrorum marginibus aqueus humor stillicidio quodam in proximos defluit canales. Conyze uires posteritatis memoriae produxit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Conyza & maior, & minor adsimilis sunt tum temperatae, tum facultatis: gustui amarae, & acres apparent. Excalfaciuntq; admodum luculenter, siue quis folia lincigata cum teneris ramulis (est enim fruticososa planta) parti cuiuspiam illinat, siue ubi in oleo coxerit, co utatur. Siquidem concussiones, siue rigores per circuitum redeuntes, tale sanare oleum uidetur. Flores quoq; eorum adsimilis sunt facultatis. Itaque quidam, & ipsos cum folijs tritos in uino bibendos exhibent ad menses fortiter ducendos, eiendumq; factum. Est & tertium Conyze genus, in locis humidioribus proueniens, utrisq; illis tum graucolentius, tum imbecillius. Sed primae memoratae tertij sunt ordinis in excalfaciendo, & exiccando. Κόνυζα sic Graece, ut etiam Conyza Latine dicitur: Italicè, Conizza, & Pulicaria: Germanicè, Gele muntz, & Durruurtz: Hispanicè, Attadegua.

Conyze uires ex Gal.

Nomina.

HEMEROCALLIS.

HEMEROCALLIS ALTERA.

Ἡμεροκάλλις. HEMEROCALLIS.

CAP. CXX.

HEMEROCALLIS folium, & caulem habet lilij, herbacei coloris ut porrum: flores in caule per singulos exortus, terni aut quaterni erumpunt, lilij diuisura, quoties dehiscere coeperunt, colore perquam pallido: radix magna est, atque bulbosa. Quae pota, aut cum melle, & lana in pello apposita, aquam educit, & sanguinem. Folia trita mammarum inflammationes à partu contractas, oculorumque collectiones mitigant. Radix, & folia igni ambutis utilissimè illinuntur.

HEMEROCALLIS nusquam non prouenit in Italia. quandoquidem circa messem in aruis inter segetes, in pratis, in montibus, & in uallis atreco colore emicat. Vulgus Liliū syluestre nominat. Radice nititur bulbosa, hortensi lilio persimili, sed colore diuersa. Flores, cum suo tempore dehiscunt, colore perquam pallido (ut Dioscorides ait) conspiciuntur, adeo ut fulgentis auri modo rutilent. Hemerocallis genus & illud esse non diffiteor, quod ego inueni in montibus Iapide. id namq; facie alterum emulatur, sed radicem habet, quae pluribus & paruis coagmentatur bulbis: quinetiam flores profert aliam sortitos diuisuram, ut eius effigies, quam hic adiecinus, aperte demonstrat.

Hemerocallis consider.

Quorundam error.

LILIVM CONVALLIVM.

LEVCOIVM.

Lilij conuallij mentio, & uires.

Hemerocallis uires ex Gal.

Nomina.

strat. Hinc itaque eorum error, ut arbitror, euidentissime deprehenditur, qui Lilium conuallium uulgo dictum Hemerocallim esse existimant. Namq; illud folijs constat ferè plantaginis, tenuioribus tamen, minusq; striatis. cauliculis uincis, tenuibus, ac mollibus: in quibus cacumen uersus plures prodeunt flores albicantes balustij, & arbuti effigie, odore perquam iucundo. Radices demittit laxas, longas, fibris, capillamentisq; refertas, nullis adiacentibus bulbis. Hemerocallis uerò, Dioscoride teste, folia, & caulem profert lilio similia: flores colore admodum pallido: radicem magnam, bulbosamq;. Quæ sanè notæ, si diligenter conferantur, manifestissime indicabunt, eos hallucinari, qui Lilium conuallium Hemerocallim esse contendunt. **LILII** conuallij magnus apud Germanos in medicamentis est usus (abundat enim eo maxime Germania) ad uarios corporis morbos. Aiuunt eo roborari cor, cerebrum, & omnes principes facultates. Idecirco resolutis, comitialibus, conuulsis, uertiginosis, animi deliquio correptis, & cordis pulsatione concussis, ipsum exhibent. Quin & ictis, seu commorsis à uenenosis animalibus præbent. Item ægrè parturientibus, oculorumq; inflammationibus maximo esse auxilio prædicant. Conficiunt autem ex floribus per æstatem siccatis uinum uindemiarum tempore, ipsos calcatis uis admiscentes, quo postea utuntur ad prædicta. Sunt & qui recentes flores uetere uino macerent, & in uitreo uase diu insolent, admistis lauendulæ uocata, & roris marini floribus, additisq; odoramentis nonnullis: deinde ex ijs stillatitiam aquam in calentis aquæ balneo uitreis organis eliciunt, eamq; aureis, argenteisq; uasculis reponunt. Hanc aquam auream appellant: qua utitur ad omnes prædictos corporis affectus. Quinimò eam iam animam expirantis ori inferunt, rati ex eius assumptione homines morientes in uita retineri posse per plusculum temporis spatium. Sed quàm uana isti ferantur opinione, mihi quidem sæpenumero experimento deprehensum est. Quod etsi ijs quoq; irritum comperitur; ea tamen est huiusæe aquæ apud omnes autoritas, ut plerique ab eius exhibitione abstinere nequeant, etiam in morbis calidissimis. Cæterum non sine errore Fucibus, uir alioqui doctissimus, putat Lilium conuallium esse Ephemerum, de quo Dioscorides agit libro sequenti. Sed quàm is apertè decipiatur, nos suo loco dicemus. Hemerocallis meminit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Hemerocalles radicem habet lilij radici similem, non figura tantum, sed & uiribus. Prodest non secus atq; il-
la, igni ambustis: quippe quæ leuiter digerentem facultatem habeat, & cum hoc repulsoriū quiddam. Quæ Græcis ἡμεροκάλ-
λις, Latinis quoq; Hemerocallis, & Lilium syluestre uocatur: Italis, Hemerocalle, & Giglio saluatico: Germanis, Heydnisch lilien: Hispanis, Lirio amarillo: Gallis, Lis gaulne.

λευκόιον. LEVCOIVM, SIVE ALBA VIOLA. CAP. CXXI.

LEVCOION vulgaris est notitiæ. sed in floribus differentia quædam: nanque aut cærulei, aut albi, aut purpurei, aut lutei inueniuntur. Luteum uerò præcipui in medicina usus. Huius aridi flores seruefacti in defensionibus, valent contra vuluæ inflammationes, & menstrua expellunt: sanant oris ulcera, cum melle: cum cerato, rimas sedis. Semen duum drachmarum pondere ex uino potum, aut cum melle inditum, menses, secundas, & partus extrahit. Radices cum aceto illitæ, lienem reprimunt, & podagricos iuuant.

LEVCOION